

KNJIŽEVNOST.

Grafenauer: **Zbirka slovenskih povesti**. II. zvezek. Fran Erjavc: Hudo brezдно in drugi spisi. Ljubljana 1913. Založila Kat. Bukvarna, 80 str.; cena K —60. — S to zbirko so se prvokrat odprla našemu širšemu občinstvu vrata v zakladnico slovenskega pripovedništva. Luksuriozne izdaje naših boljših pisateljev so si mogli nabaviti le najimovitejši sloji, mnogih pisateljev dela pa niti zbrana ali izbrana niso, tako si prišel do starejših leposlovnih del le, če si hotel ali mogel v kako večjo knjižnico. Zbirka slovenskih povesti bo izpolnila občutno vrzel v našem knjištvu. Zavoljotega novo podjetje z veseljem pozdravljamo. Da pa podjetje ni zbudilo tiste pozornosti, ki jo zasluži, je kriv morebiti prvi zvezek, ker je nastopil z Ogrincem, ki ni pripovednik najboljše vrste. To napako je popravil drugi zvezek, ki je pokazal, da nam bo podala zbirka tudi najlepša dela starejših pripovednikov. Želeti je, da bi se posrečilo založništvu dobiti vsa najlepša dela, katera sodijo v to zbirko. Drugi zvezek obsega lepi povestici Hudo brezдно in Ni vse zlato, kar se sveti, zanimivo sliko Izgubljen mož, slavni potopis Ena noč na Kumu in krasni naravoslovni spis Mravlja. Glede izdaje same moremo biti prav zadovoljni. Uvod nam podaja kratek življenjepisa Erjavčev, pregled in označitev njegovih del, opombe v tekstu pa tolmačijo težja mesta, da jih morejo tudi nešolani razumeti. Popolnoma se strinjamo s prof. Grafenauerjem, da se original kolikor moči malo popravlja, da ga s tem ne oropamo značilnega kolorita, ki je kaki struji ali dobi lasten. Tu je popravljen le najpotrebnejše, pravopis in nekaj izrazov. Pripomnili bi le, da bi kazalo tuptatam malo več popraviti, zlasti kake germanizme, n. pr. original ima: Ga utolažit poiščejo kake sladkarije, kar je popravljen samo tako: Utolažiti ga poiščejo itd. (str. 72). Stavo naslonic bi bilo treba tudi po sedanjih, t. j. slovenski šegi preurediti, ne pa pustiti tedanji hrvaški način, ki je po letu 1895. pri nas odpravljen. Včasih so stavljene naslonice po hrvaškem načinu celo na mestih, kjer jih original nima, n. pr. kot bi me hotel za norca imeti, se mi je dan za dnem smejal v jasnem zraku (original), Grafenauer: smejal se mi je dan za dnevom itd. (60). *Dr. A. Breznik.*

Dr. Fr. Kotnik: **Andrej Schuster-Drabosnjak**. Ponatis iz »Časopisa« 1913 (str. 121—140). Maribor 1913. Založilo »Zgodovinsko društvo« v Mariboru. Tisk tiskarne sv. Cirila 20 str. — A. Schuster-Drabosnjak je bil zanimiv čudak, kmet, vražar, ljudski filozof in — pisatelj. O njegovih delih je govoril Kotnik obširneje v programu c. kr. gimnazije v Celovcu za l. 1909/10 (Beiträge zur Volksliteratur Kärntens, izšli so tudi v posebnem odtisku), in v »Dom in Svetu« 1912 (Nekaj črtic o slovenskih pasionskih igrah na Koroškem). Tri knjižice je izdal Drabosnjak v tisku s svojim imenom: 1. Slovenji OBACe, 2. zbirko verzov satirične vsebine (brez napisa), n. pr. Litanije od tah hudah žien i. dr., 3. Marijin Pasijon iz l. 1811, preveden iz P. M. Cohema), anonimno pa iz nemškega prevedene vražarske spise »Kolemonov žegen« »Delovo« Jezusa in Marije,

najbrže pa tudi koroško »Duhovno brambo«, ki se jezikovno popolnoma sklada s »Kolemonom«, le da kaže nekoliko več vpliva pisnega jezika (gl. moja razprava o »Duhovni brambi«, v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1907 str. 39—53.), kar bi dokazovalo, da je mlajša od Kolemona. Rokopisno pa so se širili drugi Drabosnjakovi spisi (prevodi iz nemškega): Lepa Magelona, Pasijonska igra iz l. 1818., Božična igra, Izgubljeni sin, Egiptovski Jožef (gl. Kotnikove Beiträge, str. 6—7) in igra o Amanu in Esteri (Kotnik v »Času« 1911., str. 143.). Čudna mešanica to njegovo delo! Najgorostasnejše praznovanje (n. pr. Kolemon) poleg mistične pobožnosti (Marijin Pasijon), narodne pobožne igre poleg satiričnih in moralizujučih verzov (OBACe in zbornik brez napisa). V pričujoči razpravi pojasnjuje dr. Kotnik, kolikor je to do zdaj mogoče, Drabosnjakovo življenje. Podatke o rojstvu (v Drabosnjah, dne 8. maja 1768), in o starših njegovih, o njegovi ženitvi (23. sept. 1793) in o rojstvu njegovih otrok je dobil Kotnik v župnijskih knjigah. V ostalem pa slika Kotnik, potem ko nam je pokazal Drabosnjakovo domačijo, bolj kulturne (in nekaj tudi življenjske) razmere, v katerih je Drabosnjak živel, kot pa njegovo življenje samo; razen satiričnih in moralizujučih poetovih rajmov, ki govori v njih časih tudi o samem sebi, nimamo namreč nobenih življenjepisnih podatkov več o njem. Najvažnejše mesto je pač tisto v OBACeju, v katerem pripoveduje o neki nezdgi, ki ga je doletela vsled nevoščljivosti krivega »prijatelja«:

Sedei mena shkoda suo modrega vezhi
Vender mam pomenkenje velko rezhi
Jas sim se na ta vezha¹ perjatela sanesou
Pa glih te je menei rozhe terdu svesou

Tu viefte dasim mou dober kruh breshkode vsah ludi
Sai viefte usi kai se meni godi
Da utam buase² velko dnarjou bo

Jas si vendar pomagati namo³
Vino pyje moč sovrašnk noi gre prate jeft
Jas mam pa glih tui doro damam ano doro vieft⁴.

Ti verzi se skladajo in dopolnjujejo z ustnim izročilom, da so našemu »pisatelju« nekoč konfiscirali vse knjige, in sicer »Kolemonov žegen«, »Salomonove bukve« ter »Šibilje« (stari Cavznik), in z vestjo, da je imel doma tiskarnico⁵ ter da je bil radi knjig nekoč v Rožeku zaprt (stari Kleber, str. 16). Kaj je tega vse res, se bo težko kdaj dognalo. Gotovo je

¹ ta večji = največji

² utam buase = v tem blagu.

³ na mo = ne morem.

⁴ Zadnji verz je anakolut: Jaz imam pa, ravno to je dobro, da imam dobro vest.

⁵ Vest o tiskarnici je negotova, ker neka druga verzija pravi, da je imel tiskarja v Rožeku (str. 17). Verjetno pa je, da so Kolomona, Duhovno brambo in druge vražarske knjige tiskali bolj skrivaj, četudi morda v kaki mestni tiskarnici.

le, da je OBACe mlajši od Kolomonovega žegna (in Delave) in da je »Kolomonov žegen« in »Delavo« napisal Drabosnjak; saj se z mojimi filološkimi razlogi (Časopis 1907. l. c.) sklada tudi ustno izročilo. Kdaj pa je OBACe nastal? Iz že navedenega mesta iz OBACeja se mora sklepati, da se je Drabosnjaku tista nezgoda (konfiskacija) pripetila šele pred prav kratkim časom (Sai viefte usi!), in sicer pod avstrijsko vlado, ker se francoska za vražarske knjige ne bi bila zmenila, torej pred letom 1809. Nadalje pravi Drabosnjak v OBACeju:

Yas se shribam Andrejas Shvestar
Pa jas she knism zuo¹ Btar
Yas imam ane srednje liete
Te raima sim naredov per moimi dele po lete.

Srednja leta bodo pač okrog 40. leta kar bi kazalo na l. 1808. (Kotnik, Beiträge, str. 8.) Negativen razlog za nastanek pred l. 1809. je, da Drabosnjak v OBACeju molči o Francozih, čeprav govori drugače v njem o vseh mogočih zadevah. Pridružuje se pa še filološki razlog. OBACe je treba radi izraza »venzhno« (za večno), ki se nahaja v »Kolomonu« in v »Delavi«, ki ga pa »Marijin Pasijon« iz l. 1811. nima več, postaviti precěj pred leto 1811. in v bližino »Kolomona« in »Delave«, ki sta bržkone prva spisa Drabosnjakova. V »Časopisu« (1907, str. 29) sem zanj določal letnico 1790, kar bo pa bržčas prezgodaj, ker se je Drabosnjak šele 1793 oženil, 25 let star, in prej pač ni mogel knjig zalažati, ker še ni bil gospodar. Bržkone pa tudi ni nastal dosti pozneje, menda pač še pred letom 1800. »OBACe« bi postavil potemtakem rajši še kako leto pred 1808, kot pa v francosko dobo, k čemur dr. Kotnik v Drabosnjakovi biografiji nekoliko nagiba (str. 17). Kotnik misli tudi, da so Drabosnjakove sitnosti z oblastmi nastale radi prepovedanega obelodanjenja njegovih »raimov«, morda OBACeja (str. 16). Ta domneva — sama na sebi mogoča, dasi nedokazana — bi se mogla nanašati le na kako novo konfiskacijo, ker na konfiskacijo »OBACeja« ne bi mogel Drabosnjak namigavati že v OBACeju samem, tudi govori ustno izročilo o zaplenjenih vražarskih knjigah.

Razvrstitev Drabosnjakovih knjig bi bila torej: pred 1800 (?) Kolomon, Delava, po Kolomonu, a pred 1809. OBACe, l. 1811. Marijin Pasijon, l. 1818. pa Pasijonska igra. Po filološki metodi bi bilo treba zdaj določiti, kam približno spadajo ostali Drabosnjakovi spisi, in morda bi se našel na ta način ključ tudi za »Duhovno brambo«, ki bo pač težko imela drugega avtorja kot pa Drabosnjaka. Pomnožiti in dopolniti bo treba jezikoslovno gradivo, ki sem ga prinesel v »Časopisu«, ker sem imel poleg »Kolomona«, »Delave« in »Duhovne brambe« na razpolago le »Marijin Pasijon« in posamezne verze, ki mi jih je v prepisu poslal tačasni filozof Fr. Kotnik. Mogoče bo dr. Fr. Kotnik, ki ima gradivo na razpolago, v obljubljeni razpravi o Schusterjevem književnem delovanju (str. 20. op.) kaj o tem povedal.

Zadnje poglavje razprave se peča z zadnjimi leti Drabosnjakovimi. Med l. 1818. in 1824. je dogospodaril (vdal se je bil pijači) in umrl neznano kje. Kotnikova tozadevna prizadevanja so imela po

¹ zuo (celó) = posebno

večini le ta negativni uspeh, da so dokazala neresničnosti različnih govoric. Ostane le še dvomljivo ustno izročilo, da je umrl kot zločinec na ljubljanskem gradu in zapisek v domačalski knjigi umrlih, da je tam 22. decembra 1825. umrl 61 let star dninar Andrej Schuster; a Drabosnjak je bil tačas star šele 57 let. Zadnja leta njegova so torej še zmeraj zavita v gosto meglo. Dr. Kotniku hvala za njegov trud! Radoveden sem, kaj nam prihodnjic pové o njem; kajti zanimiva osebnost v slovenskem narodopisju — ta »poredni pauer u Korotane«! Ivan Grafenauer.

B. Budisavljević: **S Ličke grude.** Priče. Zagreb 1913. Izdanje Mat. Hrv. 169+XXVI. — Budisavljević je lansko leto obhajal svojo sedemdesetletnico in pri tej priložnosti je Matica Hrvatska izdala zvezek njegovih povestic, ki jih je uredil in jim napisal uvod J. Pasarić. Budisavljević je mnogo doživel: dobo vojaške granice, Jelačića, ustavo, nagodbo, sodeloval je tudi pri najnovejših političnih bojih na Hrvaškem. Šolal se je v času narodnega probujenja, ta doba je dala njegovemu mišljenju in pisanju odločilno obliko. Za nas je zanimivo, da mu je bil, kakor poroča Pasarić, leta 1860. na Reki učitelj Janez Trdina, ki je dijakom v šolo nosil in bral narodni list »Pozor«. Budisavljević pripoveduje o tem: »On čita, a lice mu žari, i ono mu se tanka brka zatreskole, a ispod brka oštri se koljači zabijele. Janez dočita, a mi vatreni mladenci slušači trgnemo klicati u sav glas: živio Perkovac!« — ki je pisal uvodne članke za »Pozor«. (Str. VI.) — Izmed kakih 80 povestic Budisavljevićevih je urednik srečno izbral 12 takih, ki nam dobro kažejo razvoj pisateljeve osebnosti in njegovega književnega dela ter tudi razvoj narodnega življenja v Liki. Spomin vseh velikih javnih dogodkov živi v teh povesticah, od časa hrabrih graničarjev do zadnjih srbsko-hrvaških preprirov. Glavni zunanji znak Budisavljevićev je težnja, posneti narodni jezik in narodni značaj. Kakor je vsaka književna težnja enostranska, je seveda tudi ta: jezik mu je preobložen, včasih iskano naroden, se prepočesto naslanja na narodno pesem, včasih tako zelo, da — zlasti v povestih iz starejših časov — zazveni med prozo čist deseterec (n. pr. »U tri reda povrstana stoji — četa kao ukopana — u cik zore i bijela dana,« str. 18. i. dr.); ljudi predstavlja le kot narodne, liške tipe, na katerih ga zanima samo splošno-narodna stran značaja, takorekoč neosebno osebnosti. Vendar so te povestice še vedno polne življenja, resničnega čuvstvovanja in bi tudi za naše občinstvo, zlasti dijaštvo, ki bere hrvaški, ne poznal bolj pripravnih novelic, kljub temu, da bo Budisavljevićev jezik, bogat lokalizmov in tudi skovank, delal Slovencem težave.

I. C.

Pojasnilo h kritiki Vodnikove »Povijesti hrvatske književnosti«. — V svoji oceni Vodnikove »Povijesti hrvatske književnosti« sem napisal med drugim tudi to-le: »V četrtem poglavju »reformacija i protivureformacija« navaja pisatelj satiro neznanega luteranskog glagoljaša proti redovnikom in katoličanom, kot da bi jo bil spisal katoliški glagoljaški duhovnik,« in navajam tam tudi Vodnikove besede: »Pop glagoljaš evo slavi heretike, što im je inkvizicija dizala lomače [o lomačah, dobro pomni, ta satira niti ne govori (moja opomnja)], kao mučenike i prave učenike Hristove.« To postopanje sem potem imenoval prikrievanje, če ne izkrivljanje dejstev, ki ni dostojno